

D DEBATT

KRONIKK: 6000 tegn inkl. mellomrom.
HOVEDINNLEGG: 3000 tegn inkl. mellomrom. Legg ved portrettfoto.
SIDEINNLEGG: 2300 tegn inkl. mellomrom.
REPLIKK: 1600 tegn inkl. mellomrom.
 Send innlegg til debatt@dagbladet.no

**MARTINE
AURDAL**

Debatt- / kronikkansvarlig
mau@dagbladet.no

**ØYVIND
RØNNING**

oro@dagbladet.no

FOTO: V. BELOV / SHUTTERSTOCK / NTB SCANPIX

76,2

Norge faller fra andre- til femteplass på lista over landene med best omdømme i verden. Sverige går forbi Norge og topper omdømmeundersøkelsen, som er gjennomført av Reputation Institute.

Lykke, fred, og myndighetens integritet er de viktigste ingrediensene for et positivt omdømme i undersøkelsen.

Sverige topper altså lista med 78,2 poeng, foran Canada (77,8), Sveits (77) og Australia (76,8). Norge scorer 76,2.

#

JA JA. INGEN GRUNN TIL Å BETALE EIT RAUDT ØRE TIL NOKO BRITISK MEININGSMÅLINGSBYRÅ. KAN LIKE GJERNE BETALE EIN SJIMPANSE MED EIT DARTBRETT.

@ROTEVATN

D EUROPAS GJELD

EN NY FINANSKRISE

► Mistillit til eliten og den økonomiske politikken gir alltid store velgerendringer.

D KRONIKK

**CHRISTIAN ANTON
SMEDSHAUG**

AgriAnalyse

Forfatter av boka «Gjeld. Hvordan Vesten lurte seg selv»

Svaret på finanskrisen og vestlig gjeld har fra sentralbankene vært lave renter og pengetrykking. Det har gitt pensjonskrise og aksje- og boligbobler. Dette, sammen med en mulig oppløsning av euroen, truer dagens penge-system.

SJU ÅR ETTER finanskrisen i 2008, da den kollektive gjeld i Vesten ble for stor å håndtere for økonomien og børsene nestet smeltet ned, er vi igjen i et uføre. Det er ikke skapt særlig ny vekst, og den globale gjelda som ikke var til å bære i 2008, er beregnet til å være en tredjedel større i 2016, nå på 200 BN US dollar. Og med færre banker enn før krisen, har de bankene som i 2008 var «too big to fail» blitt enda større.

Men sentralbankene har visst råd. Svaret har først vært å øke pengemengden gjennom såkalte kvantitative lettelsler, en mer eller mindre elektronisk variant av god gammeldags pengetrykking. Gjennom tilførsel av penger (likviditet) til gjeldshåndtering, har man greid å holde gjeldsbetjeningen i sjakk, men til en høy pris. Aksje- og eiendomspriser i mange land er blåst opp på ny, uten å skape varig vekst, og i eurosonen er produksjonen knapt høyere enn før finanskrisen.

PARALLELT MED framveksten av det vestlige gjeldsregimet gjennom de siste 30,40 år, pågår et pengepolitisk eksperimen-

ment i form en fellesvaluta, euroen for 19 land. Det spesielle ved denne unike konstruksjonen i verdenshistorien, er at landene setter felles rente og har én sentralbank, til tross for at staten selv styrer sin finans- og skattepolitikk.

DETTE HAR GITT opphav til overdreven gjeldsvekst i sør, og vært sterkt medvirkende til finanskrise i Portugal, Spania og Hellas, og har brakt Italia på randen av tilsvarende gjeldskrise.

Med svak økonomi og svekkede statsfinanser har sentralbankene sett seg nødt til å begynne med negative renter, det vil si sette sentralbankens rente til under 0. Slik skal folk tvinges til å bruke penger og bankene stimuleres til å låne ut. Negativ rente er et ekstremt tiltak.

Det er ikke forsøkt før av noen sentralbank, og selv Sverige, som har verdens eldste sentralbank, fra 1668, har aldri sett det rentenivået de nå har, på -0,5 prosent. Sveits har for øvrig rekorden med -0,75 prosent. Den europeiske sentralbanken (ECB) opererer med -0,40 prosent.

I EN SLIK SITUASJON begynner banker, slik som tyske Commerzbank, å lure på om det ikke er bedre å bruke egne hvelv til å parkere papirpenger. Dette som alternativ til å overføre penger (tall) elektronisk til sentralbanken for oppbevaring med negativ rente. Svaret fra sentralbankene kommer kjapt – forby papirpenger. Slik kan man hindre at folk og banker omgår negative renter – avvikler fysiske penger og gjør alle transaksjoner elektronisk.

Deutsche banks sjeføkonom, David Folkerts-Landau, sa det nylig slik:

Allerede er det klart at lavere renter og stadig større kjøp møter loven om fallende avkastning. Hva mere er, ECB har mistet tillit i markedene og mer bekymringsfullt, blant folket. Men ECB ønsker å gjennomføre enda mer ekstrem politikk.

Det fører til feilfordeling i realøkonomien, som blir stadig hardere å reversere til

VALUTFALL: Parallelt med framveksten av det vestlige gjeldsregimet gjennom de siste 30, 40 år, pågår et pengepolitisk eksperiment i form en fellesvaluta, euroen for 19 land, skriver kronikkforfatteren. Bildet viser euroen mot britiske pund på børsen i Madrid i går.

FOTO: EPA / NTB SCANPIX

stadig større smerte. Sparere taper, mens aksje- og boligeiere jubler.

MINUS-RENTE er i ferd med å ta livet av pensjonene over hele den vestlige verden. Så den gjelda som ga finanskrise i første runde, gir gjennom pengetrykking og negative renter videre opphav til pensjonskrise. Vanlige folk med høy gjeld risikerer å bli langsiktige gjeldsslaver med knapp pensjon, mens forskjellene øker. Det er ikke så vanskelig å forklare Trumps framgang eller britenes skepsis som førte til flertall for Brexit. Mistillit til eliten og den økonomiske politikken gir alltid store velgerendringer. Dette er ikke minst godt kjent fra 1930-tallet.

Problemet nå er at kombinasjonen av et allerede utbombet pengesystem generelt, kobles sammen med en sannsynlig oppløsning av euroen, enten fullstendig eller ved at et antall land bryter ut. Da vil de igjen få friheten til å sette eget rentenivå, devaluere og trykke penger etter egen stats behov. Hellas burde ha gjort dette for lenge siden,

**«SKULLE MARINE
LE PEN VINNE
PRESIDENTVALGET I
FRANKRIKE 2017, KAN
EUROENS DAGER
VÆRE TALTE FØR
2020.»**

Ap på klimaoffensiven

REPLIKK

Tekst: ANNA LJUNGGREN
Storingsrepresentant,
Arbeiderpartiet

Arild Hermstad i Framtiden i våre hender kritiserer Jonas Gahr Støre og Arbeiderpartiet for svak klimapolitikk i Dagbladet 27. juni. Sannheten er at Arbeiderpartiet i sak etter sak har dratt H/Frp-regjeringen i mer klimavennlig retning, sammen med andre partier på Stortinget:

Elektrifisering av Utsirahøyden, omlegging av bilavgiftene til fordel for lav- og nullutslippsbiler, oljefondet ut av kull og en ny klimalov – som Frp stemte imot.

DENNE VÅREN satte Arbeiderpartiet klimapolitisk dagorden gjennom 45 klimaforslag i Stortinget. Mot Høyre og Framskrittspartiets stemmer sørget vi for at målet om et karbonnøyt-ralt Norge framskyndes fra 2050 til 2030.

I motsetning til regjeringen, er vi utålmodige. Arbeiderpartiet

vil ikke som regjeringen vente på avtaler med EU. Vi vet mer enn nok til å handle nå. Gjennom våre klimaforslag ble regjeringspartiene tvunget til å ta klimapolitikken på alvor da Stortinget behandlet energimeldinga nå i vår.

ARBEIDERPARTIET fikk gjennomslag for mange forslag, men resultatet ble langt dårligere enn det kunne ha blitt. Framfor å handle nå, ville regjeringspartiene, Venstre og KrF «kartlegge og utrede». Vi foreslo å etablere

landstrøm i havner, bygge ut ladestasjoner for elbiler, øke klimafondet og støtte til hydrogenbasert transport.

VÅRT SVAR i klimapolitikken er ikke å stenge ned olje- og gassproduksjonen på norsk sokkel, og det har heller ikke Jonas Gahr Støre tatt til orde for. Men skal vi nå klimamålet, må verden kutte kullforbruket, og vi må satse på lavutslippsløsninger i norsk petroleumssektor, slik Ap foreslo og fikk gjennomslag for i energimeldinga.

RETT FRA NETT

«Det er bare enkelte av innstramningsforslagene som har blitt kritisert, nemlig de som strider mot menneskerettighetene! De som FRP absolutt ville stemme over selv om de visste at de ikke kunne få gjennomslag, bare for å statuere et eksempel.»

LISBETH LUNDENES

E TRUER

og kravet vil raskt kunne komme fra Italia, Spania og Portugal. Skulle Marine Le Pen vinne presidentvalget i Frankrike 2017, kan euroens dager være talte før 2020.

EN SLIK ENDRING vil bli ekstra brutal fordi alle sentralbankenes virkemidler har vært brukt til å opprettholde gjeld som økonomien egentlig ikke greier å betjene. Men fordi dette bare er en utsettelse av problemet og ingen løsning, så fortsetter gjeldsberget å vokse – og til slutt vil ikke sentralbankene ha virkemidler igjen, fordi alle tiltak ble brukt på forhånd. Da risikerer vi å stå på bar bakke med mye gjeld og et utbombet pengesystem, mens euroen går i oppløsning.

Norge er spesielt sårbart fordi landet har utviklet produksjonssystemet for fysiske penger, samtidig som det globale pengesystemet er blitt et høyrisikoprojekt. Seddeltrykkeriet ble nedlagt tidlig på 2000-tallet og norske sedler leietrykkes for tiden i England. Norges Banks gullbeholdning er solgt til spotpris noen år før, og myntver-

ket på Kongsberg tilhører bedriften Samlerhuset.

EN UTVIKLING mot negative renter, fjerning av fysiske penger og en mulig euro-oppløsning gir fare for at økonomen John M. Keynes betraktninger om pengevesen og samfunn kan bli realisert: «Lenin hadde rett. Det er ikke noe listigere, smartere middel for å endre basisen i det eksisterende samfunn enn å knekke tilliten til pengesystemet.»

Vesten har allerede lurt seg selv én gang ved å tro at velstanden kunne sikres gjennom gjeldsvekst framfor produksjonsvekst. Spikeren i kisten vil være å tro at pengetrykking kan redde oss fra gjeldskrise. Pengetrykking og negative renter er bare en utsettelse på nødvendige økonomiske endringer som fremmer investering og styrker middelklassen, men uten reform synes finanskrisen 2.0 uunngåelig.

Og problemene er store nok fra før, om ikke en eurooppløsning skal komme oppå det hele.

EU

STADIG STØRRE: Fra seks medlemsland i starten, har EU i dag 28 medlemsland. En slik utvidelse er vanskelig å kombinere med stadig dypere integrasjon, skriver Kjell Magne Bondevik.

FOTO: REUTERS / NTB SCANPIX

EU har lagd «ris til egen bak»

► Den økende skepsis mot Unionen er knyttet til ambisjonen om et svært tett samarbeid mellom medlemslandene.

SIDEINNELEGG

KJELL MAGNE BONDEVIK
Tidligere statsminister

EU har utviklet seg fra et kull- og stålfellesskap (1951), via et felles marked (EEC fra 1957) til dagens EU. I de senere årene har ambisjonene om en dyp integrasjon blir stadig høyere. I 1993 ble planene om en økonomisk og en politisk union vedtatt i Maastricht-avtalen. Felles valuta og en koordinert økonomisk politikk ble retningsgivende, og det ble et mål å føre en felles utenrikspolitikk og å tale med en stemme i internasjonale organer.

Nå er ikke disse planene fullt ut realiserte ennå. Men de ligger der som mål for det videre samarbeid.

I 2009 ble Lisboa-traktaten ratifisert, en slags Grunnlovstraktat hvor EUs rettsgrunnlag er samlet.

Samtidig med planene for en stadig dypere integrasjon, har EU i flere runder også vedtatt utvidelser av antall medlemsland. Fra seks medlemsland i starten, har EU nå 28 (27 når Storbritannia går ut). Flere land fra Sør-Europa og tidligere kommunistland fra det østlige Europa har kommet med. Slik har EU blitt mer uensartet og mangfoldig. Medlemslandene er i dag svært forskjellige,

både med tanke på historie, bakgrunn og økonomisk utvikling og nivå.

EN SLIK UTVIDELSE er selvsagt vanskelig å kombinere med stadig dypere integrasjon. EU har kommet i en slags «spagat».

Jeg mener at når ønsket har vært å få et alleuropeisk EU, så var det et feilgrep å samtidig legge planer for en så dyp integrasjon som særlig Maastricht-avtalen betyr.

JEG TROR at den økende skepsisen til EU i flere medlemsland har sammenheng med dette. I så måte har EU lagd «ris til egen bak».

Men dessverre ser vi også at mye av motstanden skyldes fremmedfrykt og innvandrings skepsis. Dette er strømninger som må bekjempes på et langt bredere og dypere plan enn ved organisatoriske grep.

MEN ETTER Brexit bør EU gjennom en dyptgående drøfting om veien videre. Hvis ikke det skjer, er det en åpenbar risiko for at det blir flertall i flere land for å bryte ut. De politiske lederne kan ikke i lengden overse en slik utvikling.

Jeg tror EU-lederne gjør klokt i å justere ned ambisjonene om integrasjon til et nivå som er forenlig med en så sammensatt medlemsmasse som Unionen nå har. Et nært samarbeid mellom mer selvstendige land kan bli attraktivt for flere.